



Hablo español Mówię po hiszpańsku

Agata Rodak

Program nauczania do języka hiszpańskiego III etap edukacyjny (liceum ogólnokształcące i technikum)

opracowany w ramach projektu:

„Tworzenie zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju umiejętności uniwersalnych dzieci i uczniów oraz kompetencji kluczowych niezbędnych do poruszania się na rynku pracy”

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2022



Redakcja merytoryczna: Beata Luc, Renata Rychlicka
Redakcja językowa i korekta: Eduexpert sp. z o.o.
Projekt graficzny i projekt okładki: Eduexpert sp. z o.o.
Redakcja techniczna i skład: Eduexpert sp. z o.o.

Weryfikacja i odbiór niniejszej publikacji: Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie

w ramach projektu: *Weryfikacja i odbiór zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju umiejętności uniwersalnych dzieci i uczniów oraz kompetencji kluczowych niezbędnych do poruszania się na rynku pracy*

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2022

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
ore.edu.pl



Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji Creative Commons –
Użycie niekomercyjne 4.0 Polska (CC-BY-NC).
creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.pl

Spis treści

WSTĘP	4
ROZDZIAŁ I	
Ogólna charakterystyka programu (założenia teoretyczne i dydaktyczne uwzględniające zasady konstruktywizmu, zindywidualizowane podejście do nauczania oraz zgodne z założeniami edukacji włączającej)	6
ROZDZIAŁ II	
Cele kształcenia i wychowania: ogólne i szczegółowe, spójne z podstawą programową	9
ROZDZIAŁ III	
Treści nauczania	12
ROZDZIAŁ IV	
Warunki i sposób realizacji kształcenia z uwzględnieniem założeń edukacji włączającej	16
ROZDZIAŁ V	
Procedury osiągnięcia celów wychowania i kształcenia (metody, techniki, formy pracy oraz środki dydaktyczne)	19
ROZDZIAŁ VI	
Ocenianie osiągnięć uczniów	26
ROZDZIAŁ VII	
Ewaluacja programu	30
BIBLIOGRAFIA	32

WSTĘP

Estudiar no es un acto de consumir ideas, sino de crearlas y recrearlas.

Paulo Freire

Program jest przygotowany dla liceum ogólnokształcącego i technikum. *Hablo español. Mówię po hiszpańsku* opracowany został zgodnie z wymaganiami podstawy programowej (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia, Dz. U. 2018, poz. 467). Oparty jest on na aktualnych aktach prawnych (Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, Dz. U. 2021, poz. 1082 z późn. zm., Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, Dz. U. 2020, poz. 1327 z późn. zm., Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej, Dz. U. 2017, poz. 356, Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia, Dz. U. 2018, poz. 467, Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych, Dz. U. 2019, poz. 373, Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół, Dz. U. 2019, poz. 639).

Skierowany jest do wszystkich nauczycieli języka hiszpańskiego, którzy prowadzą lekcje na tym etapie edukacyjnym. Czas realizacji programu odpowiada ramowym planom nauczania w czteroletnim liceum ogólnokształcącym lub w pięcioletnim technikum. Z tego powodu zróżnicowane są również: liczba godzin przeznaczonych na język hiszpański w tygodniu oraz tryb wprowadzania języka i oczekiwany poziom biegłości językowej – według skali Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego (ESOKJ) z 2003 roku. Elementy te zależne są także od zakresu realizowanej podstawy programowej: III.1.P, III.1.R, III.2.O lub III.2. Omówione one zostaną w trzecim rozdziale.

Hablo español. Mówię po hiszpańsku może być szczególnie przydatny dla nauczycieli rozpoczynających pracę w liceum lub technikum. Program został przygotowany tak, by teorię – zawartą w dokumentach prawnych i literaturze – łączyć z praktyką, popartą doświadczeniem.

Cała koncepcja programu jest spójna i ma na celu pokazanie logicznej zależności w jego formułowaniu. Przyjęcie określonych założeń teoretycznych, zastosowanie ich przez wybór odpowiednich form i metod pracy do wprowadzenia treści nauczania, pozwala na realizację celów kształcenia – weryfikowanych przez ocenianie i ewaluację. Program stawia w centrum ucznia z jego aspiracjami, zainteresowaniami, pasjami,

trudnościami, potrzebami i oczekiwaniami. Uwzględnienie wszystkich tych aspektów pozwala na towarzyszenie uczniowi w jego drodze do poznania. Można zapytać – co stoi na końcu tej drogi. Wydaje się, że skoro program dotyczy języka hiszpańskiego, to odpowiedź, którą postawiłby być może sam uczeń byłaby prosta: znajomość języka hiszpańskiego. Program ten stawia sobie jednak ambitne założenie, w którym poznawanie *español* to długi, piękny proces. Lekcje języka hiszpańskiego stają się kluczem do świata pięknej architektury, natury, historii, kultury, tradycji i życia społecznego krajów hiszpańskojęzycznych. Zajrzy do tego świata ten, kto, poza książkową wiedzą, pozna też samego siebie, swoich kolegów, na nowo spojrzy na otaczający go świat. Program kładzie duży nacisk na kształtowanie postaw, współpracę z innymi, tolerancję, solidarność, wspieranie się i rozmawianie ze sobą. Realizując niniejszy program nauczania, nauczyciel pokazuje uczniom, jak ważne jest rozumienie swoich potrzeb, zainteresowań oraz inności. Tytuł tego programu został wybrany ze względu na siłę rozmowy – jako bycia z drugim człowiekiem. *Hablo español. Mówię po hiszpańsku* to prawdziwa sztuka rozmowy – przez akceptowanie siebie, towarzyszenie sobie w zdobywaniu wiedzy i uczenie się siebie nawzajem.

ROZDZIAŁ I

Ogólna charakterystyka programu (założenia teoretyczne i dydaktyczne uwzględniające zasady konstruktywizmu, zindywidualizowane podejście do nauczania oraz zgodne z założeniami edukacji włączającej)

Program *Hablo español. Mówię po hiszpańsku* oparty został na kilku założeniach teoretycznych i dydaktycznych. Są to:

- podejście holistyczne,
- interdyscyplinarność,
- konstruktywizm,
- edukacja włączająca,
- indywidualizacja procesu nauczania,
- podejście komunikacyjne,
- uwzględnienie kompetencji kluczowych.

Podejście holistyczne. W holistycznym podejściu do edukacji ważne jest wykazywanie powiązań między przyswajanymi przez ucznia informacjami. Poznawanie hiszpańskiego jest wprost związane z zagłębianiem się w pasjonujące wiadomości o hiszpańskojęzycznych krajach – dotyczące historii, kultury, tradycji, życia społecznego i geografii. Tylko podejście holistyczne, łączące informacje leksykalno-gramatyczne z kulturowo-społecznymi, daje możliwość gruntownego poznania języka. Pedagogiem, który na przełomie XIX i XX w. postulował całościowe podchodzenie do nauczanych treści, był John Dewey. W swojej pracy *Moje pedagogiczne credo* napisał: „Zadajemy gwałt naturze dziecka i utrudniamy osiągnięcie najlepszych wyników moralnych, wprowadzając dziecko zbyt nagle w wiele wyodrębnionych przedmiotów, jak np. czytanie, pisanie, geografii itd., nie biorąc wcale pod uwagę stosunku tych przedmiotów do życia społecznego” (Dewey 2005). Program, przez omawiane podejście, przyjmuje taką właśnie postawę – odnajdywania w poznawaniu języka hiszpańskiego odniesienia do życia społecznego, przechodzenie od teorii do praktyki. Dzięki temu kształtuje się w uczniach umiejętność tworzenia logicznej i spójnej struktury wiedzy.

Interdyscyplinarność. Program wiąże podejście holistyczne z kolejnym przyjętym założeniem, odnosi się ono do interdyscyplinarności. Bazuje na wielokierunkowym charakterze poruszanych treści. Interdyscyplinarność wykorzystywana jest podczas realizacji różnego rodzaju projektów edukacyjnych, może być też łączona z wielojęzycznością – dzięki wprowadzeniu podczas lekcji hiszpańskiego odniesień do innych języków obcych (znanych uczniom). Omówiona zostanie szerzej w szóstym rozdziale.

Konstruktywizm. *Hablo español. Mówię po hiszpańsku* przejmuje także założenia konstruktywizmu. Jego cechą charakterystyczną jest akcentowanie aktywności i zaangażowania osób uczących się w proces nauki. Zgodnie z tym, co zauważa Bartosz Atroszko konstruktywizm przyjmuje, że wiedza nie może być traktowana jako produkt (Atroszko 2018). Musi być ona samodzielnie wytwarzana przez podmiot poznający, czyli ucznia. W związku z tym nauczyciel nie może przekazać swojej wiedzy, może zaangażować uczniów do zbudowania własnej wiedzy. Niezbędnym elementem tego

budowania jest aktywność ucznia, jego poszukiwania, popełnianie błędów, poprawianie ich i odnajdywanie samozadowolenia w uczeniu się. Radosław Kotarski, autor książki *Włtam się do mózgu* (2019), która dotyczy metod i technik uczenia się, podkreśla, że niezbędnym elementem kształcenia powinno być też uczenie, jak się uczyć.

Edukacja włączająca. Indywidualizacja procesu nauczania. Kolejne dwie przyjęte koncepcje są ze sobą powiązane. Na 48. Sesji UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) w 2008 roku w następujący sposób odniesiono się do edukacji włączającej: „Włączanie – to proces traktowania i zaspokajania różnorodnych potrzeb wszystkich uczniów poprzez zwiększanie ich uczestnictwa w nauce, kulturze i społeczności oraz redukcję wykluczenia z edukacji zarówno w zarysie ogólnym, jak i specyficznych obszarach. Wymaga to zmian i modyfikacji treści, podejść, struktur i strategii sterowanych wspólną wizją obejmującą wszystkie dzieci oraz przekonaniem, że to system powszechnej oświaty jest odpowiedzialny za ich edukację. [...] Edukacja włączająca podejmuje problem: jak przekształcić system oświaty i środowisko uczenia się tak, aby odpowiedzieć na zróżnicowanie uczniów. Jej celem jest zapewnienie, by i nauczyciele i uczniowie czuli się dobrze z tą różnorodnością i traktowali ją raczej jako wyzwanie i wzbogacenie środowiska uczenia się, niż jako problem” (48. Sesja UNESCO, 2008 – Międzynarodowa Konferencja „Edukacja włączająca – drogą do przyszłości”). Indywidualizacja procesu kształcenia prowadzi do uwzględnienia potrzeb i możliwości wszystkich uczniów, których nauczyciel powinien aktywnie włączać w proces kształcenia.

Podejście komunikacyjne prezentowane w programie charakteryzuje się pięcioma cechami, które opracował David Nunan (1989), są nimi:

- nacisk na uczenie się komunikacji poprzez interakcję w języku docelowym;
- wprowadzanie tekstów autentycznych do procesu uczenia się;
- stworzenie uczącym się możliwości do skupienia się nie tylko na języku, lecz również na procesie zarządzania nauką;
- docenienie wkładu osobistych doświadczeń uczącego się – jako ważnego elementu nauki w klasie;
- próba powiązania nauki w klasie z czynnościami językowymi poza nią.

Lekcja języka hiszpańskiego, prowadzona z wykorzystaniem metody komunikacyjnej, może zawierać następujące elementy:

- odgrywanie ról,
- rozmowy w formie wywiadu,
- luki informacyjne,
- gry językowe,
- ankiety,
- dialogi w parach,
- nauka przez nauczanie.

Kompetencje kluczowe. Powyższe założenia uwzględniają rozwijanie kompetencji kluczowych – zgodnie z zaleceniami Rady Unii Europejskiej z 2018 roku. Kompetencje te stanowią połączenie wiedzy, umiejętności i postaw, które są niezbędne w procesie kształcenia oraz rozwoju osobistego. Osiem kompetencji kluczowych to:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności,

- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii,
- kompetencje cyfrowe,
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się,
- kompetencje obywatelskie,
- kompetencje w zakresie przedsiębiorczości,
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Podczas lekcji hiszpańskiego nauczyciel dba o rozwój wszystkich kompetencji kluczowych. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji dotyczą umiejętności analizy tekstu i materiału słuchowego, przetwarzania go. Kompetencje w zakresie wielojęzyczności są realizowane w oczywisty sposób – ze względu na lekcje języka obcego. Duże znaczenie ma rozwijanie świadomości językowej, np. w zakresie podobieństw i różnic między językami. Kompetencje matematyczne, w zakresie nauk przyrodniczych i inne powinny być rozwijane dzięki interdyscyplinarności. Kompetencje cyfrowe mają duże znaczenie podczas nauczania zdalnego. Mogą być też ćwiczone z wykorzystaniem różnych materiałów do zadań domowych. Kompetencje osobiste i społeczne są w programie traktowane wspólnie z kompetencjami w zakresie przedsiębiorczości. Dla ich rozwijania duże znaczenie ma praca w grupie czy realizacja metody projektowej. Kompetencje obywatelskie i związane z kształtowaniem świadomości kulturowej są szeroko uwzględniane w poniższym programie. Nauka języka hiszpańskiego jest ściśle powiązana z kształtowaniem świadomości i ekspresji kulturalnej. Uczniowie poznają najważniejsze dzieła kultury, w tym współczesnej kultury popularnej. Kształtują swoją wrażliwość i uczą się odczuwać przyjemność z odbioru dzieł sztuki (w tym muzyki, sztuk teatralnych, literatury i sztuk wizualnych). Budują też świadomość lokalnego, narodowego i europejskiego dziedzictwa kulturalnego oraz jego miejsca na świecie.

ROZDZIAŁ II

Cele kształcenia i wychowania: ogólne i szczegółowe, spójne z podstawą programową

Hablo español. Mówię po hiszpańsku, zgodnie z podstawą programową kształcenia ogólnego dla czteroletniego liceum ogólnokształcącego i pięcioletniego technikum (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia, Dz. U. 2018, poz. 467), prezentuje jedno z najważniejszych zadań edukacji w liceum ogólnokształcącym i technikum, którym jest doskonalenie umiejętności myślowo-językowych (np. czytanie ze zrozumieniem, twórcze pisanie, formułowanie pytań i problemów, posługiwanie się kryteriami, uzasadnianie, wyjaśnianie, klasyfikowanie, wnioskowanie, definiowanie, posługiwanie się przykładami). Za istotne uważa się w tym ujęciu łączenie podczas lekcji hiszpańskiego teorii i praktyki językowej. Koncepcja jest zgodna z przyjętą w programie koncepcją rozwoju umiejętności językowych.

Celem kształcenia ogólnego w liceum ogólnokształcącym i technikum – zgodnie z podstawą programową jest:

1. traktowanie uporządkowanej i systematycznej wiedzy jako podstawy kształtowania umiejętności;
2. doskonalenie umiejętności myślowo-językowych, takich jak: czytanie ze zrozumieniem, pisanie twórcze, formułowanie pytań i problemów, posługiwanie się kryteriami, uzasadnianie, wyjaśnianie, klasyfikowanie, wnioskowanie, definiowanie, posługiwanie się przykładami itp.;
3. rozwijanie osobistych zainteresowań ucznia oraz integrowanie wiedzy przedmiotowej z różnych dyscyplin;
4. zdobywanie umiejętności formułowania samodzielnych i przemyślanych sądów, uzasadniania własnych i cudzych sądów w procesie dialogu we wspólnocie dociekającej;
5. łączenie zdolności krytycznego i logicznego myślenia z umiejętnościami wyobrażeniowo-twórczymi;
6. rozwijanie wrażliwości społecznej, moralnej i estetycznej;
7. rozwijanie narzędzi myślowych umożliwiających uczniom obcowanie z kulturą i jej rozumienie;
8. rozwijanie u uczniów szacunku dla wiedzy, wyrabianie pasji poznawania świata i zachęcanie do praktycznego zastosowania zdobytych wiadomości.

Wymagania ogólne. Cele kształcenia – wymagania ogólne we wszystkich wariantach podstawy programowej dla języka nowożytnego – zostały wskazane w pięciu takich samych obszarach, zmienia się tylko ich rozwinięcie (w zależności od stopnia zaawansowania). Jako przykład możemy potraktować cele kształcenia w podstawie programowej wariant III.1.P Język obcy nowożytny nauczany jako pierwszy (kontynuacja pierwszego języka obcego nowożytnego ze szkoły podstawowej – kształcenie w zakresie podstawowym). Zostały one określone w następujący sposób – opis niżej.

- I. **Znajomość środków językowych.** Uczeń posługuje się podstawowym zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych

oraz fonetycznych), umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie tematów wskazanych w wymaganiach szczegółowych.

- II. **Rozumienie wypowiedzi.** Uczeń rozumie wypowiedzi ustne o umiarkowanym stopniu złożoności, wypowiedziane w naturalnym tempie, w standardowej odmianie języka, a także wypowiedzi pisemne o umiarkowanym stopniu złożoności, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.
- III. **Tworzenie wypowiedzi.** Uczeń samodzielnie tworzy proste, spójne i logiczne, w miarę płynne, wypowiedzi ustne oraz proste, spójne i logiczne wypowiedzi pisemne, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.
- IV. **Reagowanie na wypowiedzi.** Uczeń uczestniczy w rozmowie i reaguje ustnie w typowych, również w miarę złożonych sytuacjach oraz reaguje w formie prostego tekstu pisanego w typowych sytuacjach w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.
- V. **Przetwarzanie wypowiedzi.** Uczeń zmienia formę przekazu ustnego lub pisemnego w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

Kolejne warianty podstawy programowej dotyczące niniejszego programu opisane są niżej.

- III.1.R Język obcy nowożytny nauczany jako pierwszy (kontynuacja pierwszego języka obcego nowożytnego ze szkoły podstawowej – kształcenie w zakresie rozszerzonym).
- III.2.0 Język obcy nowożytny nauczany jako drugi (drugi język obcy nowożytny od początku w klasie I).
- III.2 Język obcy nowożytny nauczany jako drugi (kontynuacja drugiego języka obcego nowożytnego ze szkoły podstawowej).

Każdy wariant podstawy programowej wskazuje na te same cele kształcenia, które jednak są różnie opisywane – z użyciem takich sformułowań:

- podstawowy, bogaty lub bardzo bogaty zasób środków językowych,
- proste, w miarę złożone, złożone wypowiedzi,
- w miarę płynne, płynne wypowiedzi.

Zależne jest to od wariantu podstawy, który wskazuje na zakres podstawowy lub rozszerzony, istotny jest fakt, czy język hiszpański jest nauczany od początku w klasie I, czy jest kontynuacją ze szkoły podstawowej.

Typologia celów nauczania. Powyżej wskazane obszary wymagań ogólnych zgodne są z przyjętą w tym programie taksonomią celów nauczania Benjamina Blooma. Klasyfikacja ta dzieli cele według następujących stref:

- poznawczą, kognitywną (wiedza i umiejętności intelektualne),
- afektywną (uczucia, motywacja, empatia, wartości i postawy),
- psychomotoryczną (zmiany i rozwój określonych zachowań, które wymagają koordynacji umysłowej i fizycznej).

Bloom usystematyzował umiejętności uczącego się w sześć podstawowych kategorii:

1. wiedzę,
2. zrozumienie,
3. zastosowanie,
4. analizę,

5. syntezę,
6. ocenę.

Program przejmuje również taksonomię celów Bolesława Niemierki. Odnosi się ona do podziału celów na cztery poziomy.

I. Wiadomości.

- A. Zapamiętanie wiadomości dotyczy gotowości ucznia do przypomnienia sobie słów, wyrażeń, pojęć czy też zasad gramatycznych.
- B. Zrozumienie wiadomości odnosi się do umiejętności przetworzenia ich. Może to być np. zbudowanie dialogu na podstawie poznanych wyrażeń.

II. Umiejętności.

- C. Stosowanie wiadomości w sytuacjach typowych oznacza posługiwanie się podanymi wiadomościami według nakreślonych zasad. Może to być np. wykorzystywanie konstrukcji z czasownikiem *gustar* do opowiadania o swoich zainteresowaniach.
- D. Stosowanie wiadomości w sytuacjach problemowych oznacza analizę nowych zjawisk i rozwiązywanie sytuacji problemowych na podstawie zdobytych wiadomości. W odniesieniu do lekcji języka hiszpańskiego ten cel realizować można np. przez przygotowanie projektu (plakatu lub filmu) o swoim mieście – na podstawie poznanych tekstów na lekcji.

Program przyjmuje za cele kształcenia zdobycie wiedzy i w ten sposób rozwijanie umiejętności komunikacyjnych w języku hiszpańskim. Kładzie również nacisk na kształtowanie postaw, motywacji i zaangażowania w naukę języka hiszpańskiego. Za istotną przyjmuje również koordynację umysłowo-fizyczną, którą kształtować można przez wprowadzanie elementów zajęć artystycznych czy teatralnych podczas lekcji. Program przewiduje koncentrowanie się nauczyciela na wszystkich trzech poziomach, ponieważ tworzą one całość kształcenia, zgodnie z przywoływaną w programie koncepcją holistyczną.

ROZDZIAŁ III

Treści nauczania

Wymienione w poprzednim rozdziale cele kształcenia realizowane są w zakresie treści nauczania, które wskazane są w podstawie programowej dla każdego z jej wariantów. W niniejszym programie, treści te traktujemy w ujęciu holistycznym – umożliwiającym omawianie danych tematów nie tylko w porządku określonym w punktach podstawy programowej. Nauczyciel, czerpiąc z ciekawych materiałów dotyczących tematów, którymi chce zafascynować swoich uczniów, wykorzystuje możliwość połączenia kilku elementów treści w jednym lub przemieszania ich, a nawet zmiany kolejności. Potrzeba taka może wynikać z np. aktualnych wydarzeń społeczno-gospodarczych w krajach hiszpańskojęzycznych, które pozwalają na omówienie danych zagadnień i wzbudzenie większego zainteresowania uczniów.

Warto wykorzystać ewaluację programu do uzyskania informacji o treściach, które należy podkreślić, gdyż sprawiają uczniom najwięcej trudności. W ten sposób nauczyciel dokonuje modyfikacji treści nauczania, nie opuszczając żadnego elementu, a jedynie zmieniając kolejność lub czas na omówienie.

Przedmiotowe treści nauczania. Wspomniane treści dla wariantu III.1.R podstawy programowej dotyczą przedstawionych niżej tematów.

1. Człowiek (np. dane personalne, okresy życia, wygląd zewnętrzny, cechy charakteru, rzeczy osobiste, uczucia i emocje, umiejętności i zainteresowania, osobisty system wartości, autorytety).
2. Miejsce zamieszkania (np. dom i jego okolica, pomieszczenia i wyposażenie domu, prace domowe, wynajmowanie, kupno i sprzedaż mieszkania, przeprowadzka).
3. Edukacja (np. szkoła i jej pomieszczenia, przedmioty nauczania, uczenie się – w tym uczenie się przez całe życie, przybory szkolne, oceny szkolne, życie szkoły, zajęcia pozalekcyjne, system oświaty).
4. Praca (np. zawody i związane z nimi czynności i obowiązki, miejsce pracy, praca dorywcza, wybór zawodu, poszukiwanie pracy, warunki pracy i zatrudnienia).
5. Życie prywatne (np. rodzina, znajomi i przyjaciele, czynności życia)
6. codziennego, określanie czasu, formy spędzania czasu wolnego, święta i uroczystości, styl życia, konflikty i problemy).
7. Żywnienie (np. artykuły spożywcze, posiłki i ich przygotowywanie, nawyki żywieniowe – w tym diety, lokale gastronomiczne).
8. Zakupy i usługi (np. rodzaje sklepów, towary i ich cechy, sprzedawanie i kupowanie, środki płatnicze, promocja i reklama, korzystanie z usług, reklamacja).
9. Podróżowanie i turystyka (np. środki transportu i korzystanie z nich, orientacja w terenie, baza noclegowa, wycieczki, zwiedzanie, awarie i wypadki w podróży, ruch uliczny).
10. Kultura (np. dziedziny kultury, twórcy i ich dzieła, uczestnictwo w kulturze, tradycje i zwyczaje, media).
11. Sport (np. dyscypliny sportu, sprzęt sportowy, obiekty sportowe, imprezy sportowe, uprawianie sportu, pozytywne i negatywne skutki uprawiania sportu).
12. Zdrowie (np. tryb życia, samopoczucie, choroby, ich objawy i leczenie, niepełnosprawność, uzależnienia, pierwsza pomoc w nagłych wypadkach).

13. Nauka i technika (np. ludzie nauki, odkrycia naukowe, wynalazki, korzystanie z podstawowych urządzeń technicznych i technologii informacyjno-komunikacyjnych, szanse i zagrożenia z tym związane).
14. Świat przyrody (np. pogoda, pory roku, klimat, rośliny i zwierzęta, krajobraz, zagrożenia i ochrona środowiska naturalnego, kłęski żywiołowe).
15. Państwo i społeczeństwo (np. wydarzenia i zjawiska społeczne, urzędy, organizacje społeczne i międzynarodowe, problemy współczesnego świata).

Takie same treści nauczania ujęto w wariantcie III.1.P. W wariantcie III.2.0 pominięto punkt 14 o państwie i społeczeństwie. W wariantcie III.2 punkt 14 brzmi: życie społeczne (np. wydarzenia i zjawiska społeczne).

Uczeń, który kończy czteroletnie liceum ogólnokształcące lub pięcioletnie technikum, zgodnie z podstawą programową, rozumie różnorodne złożone wypowiedzi ustne wypowiedziane w naturalnym tempie:

1. reaguje na polecenia;
2. określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi;
3. określa intencje, nastawienie i postawy nadawcy/autora wypowiedzi;
4. określa kontekst wypowiedzi (np. formę, czas, miejsce, sytuację, uczestników);
5. znajduje w wypowiedzi określone informacje;
6. układa informacje w określonym porządku;
7. wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedzi;
8. odróżnia informacje o faktach od opinii;
9. rozpoznaje informacje wyrażone pośrednio;
10. rozróżnia formalny i nieformalny styl wypowiedzi.

Uczeń posiada także umiejętności w zakresie rozumienia różnych złożonych wypowiedzi pisemnych:

1. określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu;
2. określa intencje, nastawienie i postawy nadawcy/autora tekstu;
3. określa kontekst wypowiedzi (np. nadawcę, odbiorcę, formę tekstu, czas, miejsce, sytuację);
4. znajduje w tekście określone informacje;
5. rozpoznaje związki między poszczególnymi częściami tekstu;
6. układa informacje w określonym porządku;
7. wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście;
8. odróżnia informacje o faktach od opinii;
9. rozpoznaje informacje wyrażone pośrednio oraz znaczenia przenośne;
10. rozróżnia formalny i nieformalny styl wypowiedzi.

Podstawa programowa kładzie również nacisk na umiejętność przetwarzania tekstu ustnie i pisemnie. W tym zakresie uczeń:

1. przekazuje w języku obcym nowożytnym informacje zawarte w materiałach wizualnych (np. wykresach, mapach, symbolach, piktogramach) lub audiowizualnych (np. filmach, reklamach);
2. przekazuje w języku obcym nowożytnym lub w języku polskim informacje sformułowane w tym języku obcym;
3. przekazuje w języku obcym nowożytnym informacje sformułowane w języku polskim;

4. przedstawia publicznie w języku obcym wcześniej przygotowany materiał, np. prezentację, film;
5. streszcza w języku obcym przeczytany tekst;
6. stosuje zmiany stylu lub formy tekstu.

Pozajęzykowe treści nauczania. W obszarze treści nauczania znajdują się też wiadomości pozajęzykowe. Uczeń posiada:

1. wiedzę o krajach, społeczeństwach i kulturach społeczności, które posługują się danym językiem obcym nowożytnym oraz o kraju ojczystym, z uwzględnieniem kontekstu lokalnego, europejskiego i globalnego;
2. świadomość związku między kulturą własną a obcą oraz wrażliwość międzykulturową.

Wszystkie warianty podstawy programowej odnoszą się także do pozajęzykowych treści nauczania. W programie szczególny nacisk został położony na umiejętność pracy w grupie, zbierania informacji i przetwarzania ich, komentowania aktualnych wydarzeń społeczno-gospodarczych, korzystania z dostępnych programów informatycznych do tworzenia materiałów, umiejętności dyskusowania i przedstawiania swojego stanowiska.

Dużą wagę przywiązuje się do umiejętności dokonania przez ucznia samooceny i wykorzystywania technik samodzielnej pracy nad językiem. Uczeń korzysta ze źródeł informacji w języku hiszpańskim, wykorzystując internet i technologie informacyjno-komunikacyjne, posiada także świadomość językową (np. podobieństw i różnic między językiem hiszpańskim w poszczególnych krajach hiszpańskojęzycznych).

Hablo español. Mówię po hiszpańsku proponuje też rozbudowanie treści nauczania o opisy różnych świąt i tradycji w krajach hiszpańskojęzycznych. To temat wielce fascynujący i mało znany. Dzięki omawianiu takich uroczystości, jak *Las Fallas*, *Castells*, *San Fermín*, *Salto sobreniños*, *Tomatina*, *Enharinados*, uczniowie poznają nie tylko nowe słownictwo, ale też rozwijają fascynację kulturą. Nauczyciel wzbudza ciekawość uczniów, niezbędną w każdym procesie edukacyjnym.

Z tego samego powodu, w programie wspomniana jest nauka piosenek hiszpańskojęzycznych, tych najbardziej znanych na rynku muzycznym w danym momencie. Można przygotować do nich ćwiczenia leksykalno-gramatyczne, aby uczniowie zobaczyli realny związek teorii z praktyką. Nauka hiszpańskiego, ze względu na położenie geograficzne krajów hiszpańskojęzycznych i koszty podróży, najczęściej nie daje uczniom szybkiej możliwości weryfikacji wiedzy, np. w najbliższej Polsce – Hiszpanii. To szczególnie trudne w okresie pandemicznym. Tym bardziej, słuchanie piosenek i oglądanie filmów daje możliwość sprawdzenia swoich umiejętności.

Ze względu na zainteresowanie współczesnych uczniów cyfrowym światem, program proponuje również przeprowadzenie chociaż jednej lekcji o skrótach (SMS, fora internetowe). Nauczyciel powinien wykorzystywać wszystkie zainteresowania uczniów do uzupełniania treści nauczania.

Niniejszy program proponuje autorski układ treści w ujęciu blokowym (niżej propozycja).

Blok I.

1. Człowiek.
2. Życie prywatne.
3. Edukacja.
4. Sport.

Blok II.

1. Żywnienie.
2. Zakupy.
3. Podróżowanie.

Blok III.

1. Miejsce zamieszkania.
2. Praca.
3. Kultura.

Blok IV.

1. Zdrowie.
2. Nauka i technika.
3. Świat przyrody.

Pierwszy blok zawiera tematy umożliwiające uczniom jak najszybsze nawiązanie komunikacji na poziomie podstawowym. Drugi dotyczy sytuacji życia codziennego, które wymagają prowadzenia dialogu. W trzecim bloku prezentowane są treści bardziej złożone, gdzie temat miejsca zamieszkania jest rozwijany o informacje geograficzne oraz architektoniczne. Czwarty blok porusza zagadnienia związane z aktualnymi problemami na świecie.

Wiadomości dotyczące danego bloku są zawsze wiązane z tymi już poznanymi, aby tworzyć spójny i całościowy obraz przyswajanego materiału.

Przedstawione powyżej treści powinny być realizowane spiralnie, przez wielokrotne powracanie do tych samych zagadnień. W ten sposób za każdym razem są one powtarzane i rozbudowywane o nowe treści i struktury. Kotarski (2017), pisząc o technikach uczenia się używa określenia „uczenie przeplatane”. Wskazuje wyniki badań, które pokazują, że poznawanie wiadomości w sposób liniowy nie jest najskuteczniejszym podejściem. Lepsze efekty przynosi przeplatanie wiadomości z różnych działów, łączenie ich ze sobą, szukanie między nimi związku. Koncepcja ta jest zgodna ze wspomnianym holistycznym podejściem w realizowaniu treści nauczania.

ROZDZIAŁ IV

Warunki i sposób realizacji kształcenia z uwzględnieniem założeń edukacji włączającej

Niniejszy program wprowadza autorską typologię warunków realizacji kształcenia, które powinny zostać spełnione w procesie realizacji celów kształcenia. Program przedstawia podział tych uwarunkowań na:

- techniczne,
- czasowe,
- społeczne.

Warunki techniczne zostały rozróżnione ze względu na sytuację dotyczącą nauczania stacjonarnego lub zdalnego. Lekcja hiszpańskiego prowadzona stacjonarnie wymaga odpowiednich warunków przestrzennych. Sala powinna zostać zaaranżowana w taki sposób, by uczniowie mieli łatwość przemieszczania się, np. podczas ćwiczeń, które wymagają podchodzenia do mapy czy plakatów, jak również powtarzania za nauczycielem danych czynności ruchowych – przy uczeniu się czasowników. Należy uwzględnić również możliwości uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Zagospodarowanie przestrzeni powinno umożliwiać jak największe skupienie uczniów i rozwijanie różnorodnych aktywności. Istotna jest łatwość łączenia ze sobą stolików (praca w grupach). Na ścianach znajdować się powinny mapy krajów hiszpańskojęzycznych, plakaty z informacjami o różnych ciekawostkach językowo-kulturowych. Sala powinna zostać wyposażona w komputer oraz dobry system nagłaśniający. Poznawanie nowego słownictwa w ćwiczeniach słuchowych, ćwiczenie i powtarzanie wymaga możliwości dokładnego odtworzenia nagrania. Przydatny jest rzutnik i tablica multimedialna. Pomieszczenie powinno być dla uczniów atrakcyjne. Należy dać im również możliwość współtworzenia go, np. przez zawieszanie na ścianach swoich prac, plakatów czy ciekawych cytatów. Uczniowie, którzy mają poczucie uczestniczenia w procesie nauczania, decydowania o nim, bardziej się angażują w naukę.

W przypadku nauczania zdalnego ważnym warunkiem, który spełnić powinien i nauczyciel, i uczniowie, jest posiadanie odpowiedniego sprzętu. Zajęcia językowe powinny odbywać się z wykorzystaniem dobrze działających mikrofonów – ze względu na konieczność ćwiczenia wymowy i rozwijania przez uczniów umiejętności mówienia po hiszpańsku. Duże znaczenie ma sprawna kamera. W nauczaniu zdalnym problemem jest nawiązanie relacji z uczniami, włączone kamery zdecydowanie to ułatwiają. Uczniowie widzą nauczyciela, jego sposób ułożenia ust podczas wymawiania trudnych słów oraz gestykulację i mimikę. Dodatkowo, obserwują też siebie nawzajem, co motywuje do większego zaangażowania. Wszystkie działania imitują sytuację zbliżoną do zajęć stacjonarnych.

Warunki czasowe. Niniejszy program traktuje spełnienie warunków dotyczących organizacji kształcenia pod względem czasowym jako kolejny niezbędny element procesu nauczania. Nauczyciel ma dostępną określoną liczbę godzin w semestrze i roku szkolnym na realizację treści nauczania. Zależna jest ona od ramowych planów nauczania i zakresu realizowanej podstawy programowej. Nauczyciel powinien modyfikować czas poświęcany na dane zagadnienia – w zależności od stopnia trudności ich przyswajania (obserwacja uczniów). Poza tym przeprowadza obserwacje w procesie

oceniań i ewaluacji (opisane są w następnych rozdziałach); powinien zapewnić uczniom czas na realizację bardziej złożonych zagadnień. Jeśli zauważy trudności uczniów, może zaproponować zajęcia uzupełniające. Większość nauczycieli znajduje się zazwyczaj w trudnej sytuacji, gdy okazuje się, że klasa np. wyjeżdża na wycieczki w czasie zaplanowanej lekcji hiszpańskiego. Nauczyciel musi wtedy rozważyć, jakie działania może podjąć, by zapewnić sobie odpowiedni czas na omówienie danych zagadnień.

Warunki społeczne. Oprócz warunków technicznych i czasowych, duże znaczenie mają też te, nazwane w *Hablo español. Mówię po hiszpańsku*, społecznymi. Odnoszą się one do sytuacji rodzinnej i społecznej uczniów, a także ich trudności związanych ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Program podkreśla konieczność indywidualizacji procesu kształcenia.

Zgodnie z art. 44c ust. 2 ww. ustawy i § 2 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych, Dz. U. 2019, poz. 373, nauczyciel jest obowiązany dostosować wymagania edukacyjne do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia:

- posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego – na podstawie tego orzeczenia oraz ustaleń zawartych w indywidualnym programie edukacyjno-terapeutycznym;
- posiadającego orzeczenie o potrzebie indywidualnego nauczania – na podstawie tego orzeczenia;
- posiadającego opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej, o specyficznych trudnościach w uczeniu się lub inną opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej, wskazującą potrzebę takiego dostosowania – na podstawie tej opinii;
- nieposiadającego ww. orzeczenia lub opinii, który jest objęty pomocą psychologiczno-pedagogiczną w szkole – na podstawie rozpoznania indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz indywidualnych możliwości psychofizycznych ucznia dokonanej przez nauczycieli i specjalistów.

Edukacja włączająca. *Hablo español. Mówię po hiszpańsku* przedstawia warunki i sposoby realizacji kształcenia dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych, zgodnie z założeniami edukacji włączającej. Edukacja ta dotyczy dzieci:

- niesłyszących,
- słabosłyszących,
- niewidomych,
- słabowidzących,
- z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją,
- z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim,
- z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym,
- z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera,
- z niepełnosprawnościami sprzężonymi,
- uczeń zdolny (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz. U. z 2020 r. Poz. 1309).

Program rozszerza pojęcie edukacji włączającej – jako dotyczącej wszystkich uczniów wymagających specjalnego wsparcia.

Program traktuje edukację włączającą jako istniejącą równoległe z systemem szkół integracyjnych i specjalnych. Edukacja włączająca, zgodnie z informacjami przedstawionymi na stronie internetowej MEiN, rozumiana jest jako podejście w procesie kształcenia i wychowania, którego celem jest zwiększanie szans edukacyjnych wszystkich uczniów. Osiągnąć to można przez zapewnianie im warunków do rozwijania indywidualnego potencjału. Dzięki temu w przyszłości umożliwi się uczniom pełnię rozwoju osobistego, co da szansę osiągnięcia pełnego rozwoju na miarę posiadanych kompetencji w celu czynnego udziału w życiu społecznym.

Idea edukacji włączającej opiera się na koncepcji, w myśl której to nie dziecko ze specjalnymi potrzebami kształcenia należy przystosowywać do systemu szkolnego, lecz odwrotnie – system nauczania musi ewoluować w taki sposób, by wyjść naprzeciw indywidualnym potrzebom wszystkich uczniów (LO i technikum). Nauczyciele powinni umieć wspierać ich naukę w sposób dostosowany do zróżnicowanych potrzeb, uzdolnień i tempa rozwoju.

Edukacja włączająca w niniejszym programie jest spójna z koncepcją holistyczną nauczania oraz interdyscyplinarnością. Nauczanie języka hiszpańskiego traktowane jest jako element całościowego procesu kształcenia, w którym równie duże znaczenie ma poznawanie języka, jak i historii, kultury, wiadomości geograficznych i społeczno-politycznych dotyczących krajów hiszpańskojęzycznych. W procesie tym uczestniczą wszyscy uczniowie, niezależnie od ich specjalnych potrzeb czy sytuacji społecznej. Nauczyciel kładzie nacisk na współpracę grupy, wspieranie się, włączanie w proces edukacyjny uczniów o specjalnych potrzebach. Podczas pracy w grupie czy nad określonymi projektami, nauczyciel dobiera odpowiednio skład grup, aby uczniowie wspierali się wzajemnie. Włączanie w proces edukacyjny jest traktowane nie tylko jako dostosowywanie do zróżnicowanych potrzeb i możliwości, ale też jako włączanie nawzajem uczniów w swoje pasje i zainteresowania. W ten sposób realizacja treści międzyprzedmiotowych pozwala na kształtowanie postaw i umiejętności niezbędnych w życiu (np. współpraca, zrozumienie, solidarność, tolerancja i otwartość na potrzeby innych). Edukacja włączająca, z naciskiem na interdyscyplinarność, prowadzi do rozwoju kompetencji kluczowych i traktowania kształcenia jako ciągłego procesu doskonalenia.

ROZDZIAŁ V

Procedury osiągnięcia celów wychowania i kształcenia (metody, techniki, formy pracy oraz środki dydaktyczne)

Niniejszy program korzysta z różnych procedur osiągnięcia celów wychowania i kształcenia – dostosowując je do potrzeb i możliwości uczniów. Wybór metod, technik, form pracy i środków dydaktycznych wynika z przyjętych założeń teoretycznych (przedstawionych w jednym z rozdziałów powyżej).

Cała koncepcja *Hablo español. Mówię po hiszpańsku* jest spójna i ma na celu przejście od założeń teoretycznych przez metody i techniki pracy do realizacji celów kształcenia. Nauczyciel powinien korzystać z różnych form i metod pracy, dostosowując je do indywidualnych potrzeb i sytuacji uczniów. Współczesna metodyka nauczania języków obcych wykorzystuje osiągnięcia innych dziedzin nauki, które dotyczą procesu uczenia się, zapamiętywania oraz roli umiejętności miękkich w zdobywaniu i prezentowaniu wiedzy. Zaproponowane w programie formy, techniki i metody pracy uwzględniają wiek oraz zainteresowania ucznia, służą rozwijaniu kompetencji kluczowych. Są to metody aktywizujące uczniów i angażujące ich w proces kształcenia.

Formy pracy. Niniejszy program proponuje następujące formy pracy:

- praca samodzielna,
- praca w parach,
- praca w grupie,
- praca z całą klasą.

Środki dydaktyczne. *Hablo español. Mówię po hiszpańsku* wskazuje na różnorodne środki dydaktyczne, które nauczyciel języka hiszpańskiego wykorzystuje na swojej lekcji.

Materiały samodzielnie przygotowane, np.:

- fiszki,
- gry planszowe,
- karty pracy,
- plansze z grafiką,
- samodzielnie nagrane filmiki,
- schematy i tabele,
- załaminowane karty z pytaniami, rysunkami do ułożenia historyjki itp.

Pozostałe materiały:

- teksty z dostępnych podręczników,
- materiały audio,
- materiały interaktywne z zasobów internetu,
- materiały audiowizualne z zasobów internetu,
- dostępne gry planszowe,
- narzędzia technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK).

Metody i techniki. Program proponuje wykorzystanie różnych metod. Niektóre z nich przejmowane są w pełni na grunt lekcji hiszpańskiego. Zostaną one omówione poniżej, są nimi:

- metoda komunikacyjna,
- metoda lekcji odwróconej,
- metoda projektu,
- metoda reagowania całym ciałem,
- metoda dramy,
- metoda gramatyczno-tłumaczeniowa,
- efektywne nauczanie poprzez czytanie/słuchanie i opowiadanie/pisanie.

Niektóre metody są wykorzystywane tylko częściowo, np.:

- podejście kognitywne – rozwinięcie metody gramatyczno-tłumaczeniowej (na podstawie przyswojonych reguł gramatycznych uczeń buduje samodzielne wypowiedzi);
- metoda bezpośrednia – oparta na nauce języka hiszpańskiego bez pomocy języka polskiego;
- metoda audiolingwalna – polegająca na wielokrotnym odtwarzaniu nagrań i powtarzaniu ich przez uczniów;
- metoda cicha – nauczyciel milczy, kontroluje pracę uczniów i po jej zakończeniu podsumowuje rezultaty;
- sugestopedia – wykorzystująca rozluźnienie ciała i umysłu do przyspieszonej nauki języka;
- technika całkowitego zanurzenia – polegająca na wykorzystywaniu języka hiszpańskiego w każdej życiowej sytuacji, ciągle;
- podejście kompleksowe do nauczania i uczenia się języków, wykorzystywanie znajomości innych języków obcych, rozwijanie wielojęzyczności.

Niniejszy program omawia także następujące techniki:

- praca z grafiką,
- praca z materiałami audiowizualnymi,
- praca z tekstami piosenek,
- praca z materiałami audio,
- praca z grami językowymi i materiałami interaktywnymi.

Podejście komunikacyjne i międzykulturowe. Przyjęte w programie podejście traktowane jest jako akcent na interakcję, która jest środkiem i celem. W tym ujęciu *Hablo español. Mówię po hiszpańsku* podkreśla też znaczenie podejścia międzykulturowego. Uczeń poznający hiszpański powinien umieć nawiązać relacje z obcokrajowcami – będąc osobą świadomą różnic między kulturami. Specyfika języka hiszpańskiego, który jest językiem oficjalnym w wielu krajach, sprawia, że znajomość różnic w tradycjach, zwyczajach i odmianach jest niezbędna w procesie nauki. Pokazanie tej różnorodności jest nieodłącznym elementem bogatego procesu nauczania. Program łączy podejście komunikacyjne z międzykulturowym, proponując różne metody pracy: odgrywanie ról, gry językowe, rozmowy w formie wywiadu, tworzenie dialogów kierowanych w parach itd.

Metoda lekcji odwróconej. Podejście międzykulturowe można realizować także za pomocą metody lekcji odwróconej. Nauczyciel, w ramach zadania domowego, prosi uczniów o przygotowanie pewnych informacji, zagadnień, które nie były jeszcze poruszane na lekcji. Może też przekazać linki do filmów lub stron z materiałami dydaktycznymi. Prosi uczniów o znalezienie odpowiedzi na podane pytanie,

uzupełnienie tekstu z lukami lub przygotowanie mapy myśli do danego tematu. W ten sposób celowo rezygnuje ze swojej pozycji jedyne go źródła wiedzy i wskazuje uczniom, jak ważną umiejętnością jest samodzielne znajdowanie odpowiedzi na pytania związane z omawianymi zagadnieniami. Uczniowie przyjmują odwróconą rolę. Mogą pracować w swoim tempie, wracać do zaproponowanych materiałów i wreszcie na lekcji pochwalić się zdobytymi informacjami. Lekcja odwrócona zwiększa zainteresowanie uczniów, stanowi urozmaicenie klasycznego schematu, tak dobrze znanego uczniom. Tą metodą można wprowadzać treści gramatyczne (uczniowie poznają samodzielnie teorię, by na lekcji praktykować), leksykalne (poznane słownictwo uczniowie wykorzystują np. w dialogach ze sobą), jak i kulturowe (uczniowie na lekcji przekazują sobie nawzajem ciekawostki, zachęcając się do zgłębienia informacji).

Grafika. Program kładzie duży nacisk na wykorzystanie grafiki w nauczaniu języka hiszpańskiego. Taką technikę pracy bardzo łatwo można zastosować podczas nauczania zdalnego. Wprowadzając nowe słówko, warto uzupełnić je, w miarę możliwości, o grafikę na czacie. Po przeczytaniu nowego tekstu można poprosić uczniów o wybranie trudnych słów, przetłumaczenie ich i znalezienie grafiki, potem wszyscy umieszczają je na czacie. Warto zaproponować uczniom, żeby przed lekcją przygotowali takie grafiki, by wybieranie zdjęć nie zabrało zbyt dużo czasu w trakcie zajęć. Można to ćwiczenie rozbudować, prosząc o utworzenie zdania z jednym słowem wpisanym przez kolegę, koleżankę. Ważne jest wtedy, by ustalić, kto wybiera dane słowo (np. niech to będzie osoba, która zamieściła wpis jako pierwsza). Tworzy ona zdanie ze słowem drugiej osoby itd. Podczas nauczania zdalnego bardzo ważne jest przekazywanie jasnych instrukcji i dbanie o rozumienie poleceń. Ze względu na różne możliwości sprzętowe uczniów, nie zawsze nauczyciel może się zorientować po ich zachowaniu czy minach, że nie wiedzą, co robić. Praca z grafiką może być wykorzystywana na lekcji w sali, o ile dostępny jest rzutnik. Jeśli nie, można samodzielnie przygotować odpowiednie plansze lub poprosić uczniów. Formy i metody pracy mogą być różnorokie zarówno w nauczaniu stacjonarnym, jak i zdalnym. Obrazek może służyć do opisu, ale i do porównania go z innym – by znaleźć np. różnice. Nauczyciel może przygotować zestaw pytań do danego zdjęcia dotyczących tego, gdzie znajduje się ta osoba, dlaczego jest sama, co czuje. W ten sposób uczenie hiszpańskiego staje się okazją do formułowania swoich myśli, rozumienia odczuć i innych zachowań. Podczas lekcji, uczeń nie tylko poznaje materiał językowy, ale i rozwija umiejętności interpersonalne – przydatne w życiu osobistym i na rynku pracy.

Wykorzystanie obrazu i grafiki podczas lekcji może dotyczyć też zdjęć robionych własnym telefonem. Zanim nauczyciel zaproponuje jakiegokolwiek ćwiczenie z tym związane, musi się upewnić, że wszyscy uczniowie mają możliwość skorzystania z jakiegoś telefonu. Ważne jest także przestrzeganie prawa związanego z przetwarzaniem wizerunku. Można poprosić uczniów o zrobienie zdjęcia na następną lekcję i opisanie go z użyciem struktury „*estar +gerundio*”. Jeśli nauczyciel wie, że wszyscy uczniowie mają telefony w klasie, może poprosić o opisanie i pokazanie najciekawszego zdjęcia ze swoich zbiorów. Można użyć słownictwa związanego z opisem osób czy z czasownikami *gustar* i *encantar*. Warto pamiętać o wykorzystywaniu narzędzi TIK – poniżej propozycje aplikacji do wykorzystania.

- Canva – do tworzenia grafik, plakatów i infografik,
- Gloster – do tworzenia interaktywnych plakatów,
- Animoto – umożliwia tworzenie animacji,
- Slideful – do tworzenia pokazu slajdów,
- Graffiti Creator – do tworzenia logotypów i napisów,
- Wordart – do tworzenia chmury słów.

Narzędzia te mają duże znaczenie dla kształtowania kompetencji kluczowych – społecznych i cyfrowych.

Materiały audiowizualne. Dostęp do internetu podczas lekcji stacjonarnych pozwala na wykorzystanie filmików do rozbudowania poznanych struktur gramatyczno-leksykalnych i osłuchania się z nimi. Jest to też bardzo wskazane podczas nauczania zdalnego. Każdy uczeń może samodzielnie odtworzyć film, zatrzymując go w razie potrzeby w stosownym miejscu. Po lekcji może zaś wracać wielokrotnie do tego materiału. Przed umieszczeniem linku na czacie lub przed odtworzeniem filmu w czasie lekcji stacjonarnej, trzeba określić charakter zadania do wykonania i czas na nie przeznaczony (szczególnie ważne podczas lekcji online). Ćwiczenie może mieć wiele wariantów, np. prawda/fałsz, odpowiedź na pytania czy uzupełnianie luk w tekście. Można też poprosić o wypisanie form czasowników – np. w danym czasie lub trybie (w zeszycie, w czasie lekcji online – na czacie). Monitorowanie pracy uczniów w czasie lekcji stacjonarnej nie przysporzy tylu trudności, co w czasie lekcji zdalnej. W tej drugiej sytuacji bardzo ważne jest określenie czasu na realizację zadania. Można wpisać na czacie taką informację.

Piosenki hiszpańskojęzyczne. Podobny charakter, jak wykorzystanie filmików, może mieć praca z tekstami hiszpańskojęzycznych piosenek, ma ona ogromne zalety. Rozwijają kompetencje kulturowe oraz podnosi zainteresowanie uczniów nauką hiszpańskiego. Widzą oni, jak wiedza teoretyczna wprost przekłada się na praktykę. Uczniowie najczęściej chętnie uczestniczą w wyborze piosenki, której tekst będą analizować. Można przygotować tekst z lukami lub poprosić o znalezienie np. przymiotników w tekście. Można przygotować też propozycję pracy samodzielnej w domu – każdy uczeń musi przygotować krótki fragment jakiejś piosenki i ćwiczenia do niego dla kolegów i koleżanek. Dodatkowo na lekcji, teksty te stanowią zagadki dla uczniów, którzy muszą rozpoznać tytuł. Można poprosić o przesłanie nauczycielowi tych tytułów, by przed lekcją zdążył przygotować z nich rozsypankę.

Materiały audio. Nieocenioną wartość w nauce języka hiszpańskiego niosą ćwiczenia słuchowe – sprawdza się praca z filmikami i piosenkami. Mogą one mieć też postać fragmentów audio, odtwarzanych podczas lekcji stacjonarnej lub zamieszczanych linków do nagrań na czacie podczas lekcji online. Lekcje zdalne, ze względu na trudności techniczne, najczęściej nie dają dobrych warunków do odtwarzania przez nauczyciela fragmentu do odsłuchania. Najprawdopodobniej, nie wszyscy uczniowie będą dobrze słyszeć. Lepiej zamieścić link do nagrania na czacie i wyznaczyć dokładny czas na odsłuchanie. Ćwiczenia słuchowe sprawiają, że, oprócz kształcenia ważnej umiejętności słuchania i rozpoznawania treści, uczniowie mają okazję zapoznać się z różnymi akcentami i odmianami języka hiszpańskiego.

Gry językowe, materiały interaktywne. Program proponuje też wykorzystanie gier planszowych podczas lekcji. Można korzystać z tych już gotowych, przygotować je samodzielnie lub włączyć uczniów do tego typu aktywności. Lekcje stacjonarne i zdalne dają możliwość wykorzystania narzędzi internetowych do urozmaicenia zajęć. Warto zaproponować wspólną powtórkę materiału z wykorzystaniem Kahoot lub Quizlet. Liczne strony internetowe (np. videoele.com, profedeele.es czy aprenderespanol.org; dostęp: 9.09.2022) zawierają ciekawe ćwiczenia interaktywne i materiały audiowizualne. Mogą one stanowić element samodzielnej pracy domowej uczniów. Podczas lekcji online można poprosić uczniów o udostępnianie ekranu i tak kontrolować postęp prac.

Metoda projektu. Program *Hablo español. Mówię po hiszpańsku* proponuje także realizację metody projektu podczas lekcji hiszpańskiego. Metoda opiera się na samodzielnej pracy uczniów, prowadzącej do realizacji określonego przedsięwzięcia. Nauczyciel ustala z uczniami temat aktywności i cele, jakie mają osiągnąć. Wskazuje czas realizacji, jest on zazwyczaj dłuższy niż tydzień. Nauczyciel uwzględnia treści nauczania przy wyborze tematu, a także zainteresowania uczniów oraz ich techniczne możliwości realizacji zadania, praca jest wykonana w grupie. Należy też ustalić, w jaki sposób zostanie zaprezentowana. Metoda pozytywnie wpływa na naukę współpracy, uczy zbierania informacji, przetwarzania ich, wyrażania własnej opinii i szukania kompromisów. Można zaproponować uczniom np. przygotowanie plakatów o krajach hiszpańskojęzycznych, zrobienie fiszek papierowych czy przygotowanie prezentacji o tradycjach w krajach hiszpańskojęzycznych (także online). Można też zaproponować prowadzenie bloga lub pamiętnika o lekcjach języka hiszpańskiego przez np. miesiąc, to rodzaj portfolio w wersji papierowej lub elektronicznej.

Metoda reagowania całym ciałem (*Respuesta Física Total* po hiszpańsku, *Total Physical Response* po angielsku) polega na zastępowaniu tłumaczenia znaczeń danych poleceń ich ruchową prezentacją. Zaproponowana w programie modyfikacja tej metody uwzględnia połączenie nowego słownictwa z określonym ruchem ciała. Dobrze sprawdza się ona przy wprowadzaniu czasowników związanych z codziennymi czynnościami. Wykorzystując przestrzeń w sali, można poprosić uczniów o powtarzanie po nauczycielu czasowników i ruchów im towarzyszących. Potem nauczyciel wykonuje ruch bez wypowiedzania słowa. Uczniowie powtarzają ruch i wypowiadają czasownik. Podobne ćwiczenie służy nauce części ciała – tym razem ze wskazywaniem ich na sobie. Aktywność ruchowa podczas lekcji zwiększa zaangażowanie uczniów i dzięki temu zapamiętywanie treści lekcji.

Metoda dramy. Aktywność ruchowa może też być realizowana za pomocą innej metody – dramy. Uczestnicy nie muszą mieć zdolności aktorskich i warto o tym uczniom przypomnieć. Powinni jedynie zaangażować się w odegranie swojej roli i uwierzyć w fikcyjną sytuację. Tematów do realizowania dramy jest wiele, jako przykład możemy wskazać sytuację w restauracji czy dialog u lekarza.

Metoda gramatyczno-tłumaczeniowa opiera się na analizie zagadnień gramatycznych i tłumaczeniu tekstów. Uczniowie przygotowują poznane reguły gramatyczne, które pozwalają im przygotowywać tłumaczenia polsko-hiszpańskie i hiszpańsko-polskie.

Efektywne nauczanie poprzez czytanie/słuchanie i opowiadanie/pisanie.

Program kładzie nacisk na wykorzystanie technik w zakresie typowo językowym oraz dotyczącym przejścia od zdolności receptywnych do produktywnych. Techniki te odnoszą się np. do:

- analizy tekstów czytanych,
- redagowania wypowiedzi pisemnej,
- wyszukiwania informacji kluczowych w tekstach,
- tworzenia streszczenia tekstu lub usłyszanego materiału,
- określania prawdziwości lub fałszywości zdań – na podstawie materiału audio lub tekstu,
- uzupełniania brakujących form gramatycznych w tekście.

Program dzieli sprawności językowe na cztery grupy:

- dwa rodzaje sprawności receptywnych: umiejętność rozumienia ze słuchu i rozumienia tekstu czytanego,
- dwa rodzaje sprawności produktywnych: umiejętność ustnego wypowiedzania się i wypowiedzania się na piśmie.

Kształcenie językowe prowadzi do opanowania zarówno sprawności receptywnych, jak i produktywnych.

Umiejętności ustnego wypowiedzania się traktowana jako bardzo ważny element kształcenia. Uczniowie, ćwicząc proste struktury komunikacyjne, już na początku poznawania języka hiszpańskiego nabierają pewności siebie i zwiększa się ich motywacja do nauki. Poznają pytania o imię, powitania, pożegnania, nazwy zawodów, narodowości. Następnie ćwiczą je w parach. Przechodzą od kształtowania umiejętności receptywnych (słuchanie) do produktywnych (wypowiedzanie się). Następnie czytają teksty o mieszkańcach Hiszpanii i piszą na ich podstawie krótki tekst o sobie. Ponownie przechodzą od umiejętności receptywnych (rozumienie tekstu czytanego) do produktywnych (pisanie), rozwijają wszystkie sprawności językowe.

Rozumienie ze słuchu i rozumienie tekstu można ćwiczyć wprowadzając następujące zadania do wykonania:

- prawda/fałsz,
- odpowiedz na pytania do tekstu lub audio,
- uzupełnij streszczenie tekstu lub audio.

Redagowanie wypowiedzi pisemnej. Podczas lekcji języka hiszpańskiego uczniowie poznają zasady redagowania wypowiedzi pisemnej. Należy zwracać uwagę na następujące kryteria oceny pracy:

- treść i forma wypowiedzi,
- spójność i logika wypowiedzi,
- zakres środków językowych,
- poprawność środków językowych.

Interdyscyplinarność. Program przyjmuje założenie interdyscyplinarności – zgodne z koncepcją zintegrowanego nauczania przedmiotowo-językowego (ang. CLIL, *Content and Language Integrated Learning*; hiszp. AICLE, *Aprendizaje Integrado de Contenidos en*

Lenguas Extranjeras). Zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe łączy ze sobą różne podejścia i metody dotyczące kształcenia przedmiotowego oraz edukacji językowej, prowadząc do integrowania treści z językiem (García 2009: 314).

Hablo español. Mówię po hiszpańsku zakłada współpracę nauczyciela języka hiszpańskiego z nauczycielami innych przedmiotów – w celu realizacji wspólnych projektów i włączania wiedzy ogólnej z innych dziedzin do zajęć języka hiszpańskiego. W niniejszym programie przyjęto wykorzystanie tzw. „miękkiego” CLIL. Nauczyciel hiszpańskiego, we współpracy z nauczycielem innego przedmiotu (niejęzykowego), włącza do swoich zajęć treści przedmiotowe. Język hiszpański jest narzędziem pracy w poznawaniu wiedzy ogólnej.

Praca z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Wszystkie powyższe formy i metody pracy powinny zostać zmodyfikowane dla uczniów ze specjalnymi potrzebami, uwzględniając ich potrzeby i możliwości edukacyjne. Nauczyciel, obserwując swoich uczniów, dąży do indywidualizacji procesu kształcenia, uwzględnia trudności w przyswajaniu materiału, problemy w wymowie czy wolne tempo pracy. *Hablo español. Mówię po hiszpańsku* podkreśla wagę i istotę współpracy nauczyciela z uczniami, wykorzystywania przez nauczyciela swojej wiedzy i doświadczeń do ciągłego doskonalenia pracy. Nauczyciel stosuje metody i techniki pracy, które rozwijają sprawności językowe uczniów ze SPE. W przypadku uczniów słabowidzących można zamienić pracę z tekstem na analizę materiału słuchowego. Dla uczniów słabosłyszących warto przygotować słuchawki, które umożliwiają odsłuchanie pliku audio. Uczniowie, którzy mają problemy z poruszaniem się powinni podczas pracy metodą dramy wcielić się w role, które nie wymagają dużej sprawności fizycznej.

Zróżnicowanie form i metod pracy dotyczy także uczniów szczególnie zaangażowanych i dążących, z pomocą nauczyciela, do rozszerzania swojej wiedzy. Przygotowywanie ich do konkursów, olimpiad, rozwijanie ich pasji to kolejne zadanie nauczyciela – również związane z indywidualizacją procesu kształcenia.

ROZDZIAŁ VI

Ocenianie osiągnięć uczniów

Ocenianie ucznia to bardzo ważny element procesu nauczania i równocześnie niezwykle trudny dla nauczyciela. Ocena odgrywa ważką rolę zarówno w sensie dydaktycznym, jak i wychowawczym. Celem nauczyciela jest nadanie ocenianiu wartości motywującej. Ewa Kosińska w następujący sposób określa funkcje oceny:

- funkcja informacyjna odnosząca się do przekazania dokładnej informacji na temat poziomu wiedzy, stanu wiadomości i umiejętności;
- funkcja kontrolna sprawdzająca postępy ucznia i kierunek rozwoju;
- funkcja motywacyjna dopingująca ucznia do poszerzania wiedzy i rozwijania zainteresowań (Kosińska 2000).

Zatem każda ocena musi być dla ucznia przejrzystą informacją zwrotną, informującą go o jego postępach i ewentualnej konieczności uzupełnienia wiedzy. W procesie oceniania uwzględnić należy zapisy z Ustawy o systemie oświaty (Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, Dz. U. 2020, poz. 1327 z późn. zm.).

1. Ocenianiu podlegają:
 1. osiągnięcia edukacyjne ucznia;
 2. zachowanie ucznia.
2. Ocenianie osiągnięć edukacyjnych ucznia polega na rozpoznawaniu przez nauczycieli poziomu i postępów w opanowaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności w stosunku do:
 1. wymagań określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego lub efektów kształcenia i kryteriów weryfikacji w podstawie programowej kształcenia w zawodzie szkolnictwa branżowego oraz wymagań edukacyjnych wynikających z realizowanych w szkole programów nauczania;
 2. wymagań edukacyjnych wynikających z realizowanych w szkole programów nauczania – w przypadku dodatkowych zajęć edukacyjnych.

System oceniania. W ramach wewnątrzszkolnego systemu oceniania, każda szkoła opracowuje wymagania związane z daną oceną, ustala relacje między ocenami bieżącymi, śródrocznymi i końcowymi, określa szczegółowe kryteria dotyczące otrzymania poszczególnych stopni. Omawianie tych wymagań, które nauczyciel przeprowadza na pierwszej lekcji, można urozmaicić przez wprowadzenie hiszpańskiego słownictwa. Warto przygotować plansze z informacjami po hiszpańsku (także dla grup początkujących) o wymaganiach. Plansze rozkłada się w różnych częściach sali. Każdy uczeń ma kartki z numerami 1-6, które odpowiadają skali ocen (grupy rozpoczynające naukę od razu uczą się tych liczb po hiszpańsku) i musi je ułożyć obok planszy, której dotyczy sama ocena. Można wprowadzić więcej lub mniej elementów graficznych na planszach (w zależności od stopnia zaawansowania grupy) i zadbać o zabawne sformułowania. Następnie wszyscy ćwiczą czytanie informacji na planszach i podpisują się pod nimi, wyrażając swoją akceptację. Stosują jednak hiszpańskie wersje swoich imion.

Ocenianie sumujące i wspierające. *Hablo español. Mówię po hiszpańsku* proponuje w procesie oceniania połączenie ze sobą oceniania sumującego oraz wspierającego,

kształtującego z samooceną i oceną koleżeńską. Biorąc pod uwagę, że ocenianie sumujące ma za cel w danym momencie wycenić stopień opanowania danego fragmentu materiału, połączenie go z ocenianiem kształtującym staje się istotne. Rozwijanie wiedzy i moment oceny nie są najbardziej istotnym elementem, gdyż proces uczenia traktujemy jako dynamiczny. Cechą podstawową oceniania kształtującego jest informacja zwrotna, która przyjmuje postać komunikatu dla ucznia o tym, jakie wiadomości i umiejętności opanował, a jakich jeszcze mu brakuje. Informacja może zostać przedstawiona w postaci komentarza ustnego lub pisemnego. Jeśli to grupa początkująca, warto pamiętać o sprawdzeniu, czy uczeń zrozumiał przekazaną po hiszpańsku informację. Dobrze sprawdzają się znaki graficzne umieszczane pod pracą. Można ustalić z uczniami ich hierarchię i wprowadzić nagrody za ich określoną liczbę (może nią być np. wybranie piosenki, która na następnej lekcji będzie dla wszystkich ćwiczeniem do uzupełnienia luk). W ocenie kształtującej nauczyciel powinien, oprócz stopnia opanowania konkretnej wiedzy merytorycznej, ciągle uwzględniać zaangażowanie oraz każdą dodatkową aktywność. Ocena musi mieć charakter motywujący i opisowy.

Weryfikacja wiedzy uczniów, która uwzględnia cztery sprawności językowe (słuchanie, czytanie, mówienie, pisanie) może przebiegać z uwzględnieniem zróżnicowanych metod i narzędzi. Znane i tradycyjne formy jak testy, sprawdziany i kartkówki warto uzupełnić o quizy tworzone na platformach internetowych (np. Quizlet) czy gry językowe przygotowywane przez nauczyciela w wersji papierowej lub internetowej (np. Kahoot). Inne proponowane narzędzia TIK to: Quizizz, Wordwall, Wizer.me, Learning Apps czy praca w chmurze. Oceniać możemy różne formy aktywności uczniów – w zależności od ich zainteresowań. Dla utalentowanych muzycznie uczniów można zorganizować konkurs piosenki hiszpańskiej. Dla osób o informatycznych zainteresowaniach możemy zaproponować samodzielne utworzenie quizu, testu czy gry online. Wszystkich uczniów zaangażować można w przygotowanie krótkiej scenki, np. związanej z tematem zajęć. Uczniowie, którzy dobrze czują się na scenie, mogą podjąć się przygotowania dłuższej inscenizacji, zaprezentują ją potem przed całą szkołą. Podczas nauki zdalnej można nagrać przedstawienie i wysłać link wychowawcom klas. Omawiając tematy związane z kulturą, proponuje się uczniom przygotowanie prezentacji lub plakatu.

Samoocena i ocena koleżeńska. Program uwzględnia także, oprócz oceniania sumującego i kształtującego, kolejne dwa ważne sposoby weryfikowania wiedzy: samoocenę i ocenę koleżeńską. Samoocena jest pojmowana nie tylko w typowy sposób – jako samodzielna ocena wiedzy. Odnosi się także do wysiłku włożonego przez ucznia w kreatywne zastosowanie określonych i zaproponowanych wcześniej przez nauczyciela, metod i technik uczenia się bądź ich samodzielnej modyfikacji. W programie, samoocena jest powiązana z poznawaniem samego siebie, odkrywaniem możliwości własnego umysłu i siły, która w nim drzemie. Prowadzi również do kształtowania kompetencji miękkich.

Hablo español. Mówię po hiszpańsku proponuje przeprowadzenie lekcji dotyczącej prezentacji technik uczenia się i dyskusji nad nimi. Wykorzystane mogą zostać tutaj informacje ze stron internetowych hiszpańskojęzycznych instytutów naukowych, które badają proces zapamiętywania, oraz literatura przedmiotu. Na kolejnych lekcjach uczniowie poznają nowy materiał leksykalno-gramatyczny, który, po ustalonym czasie, zobowiązani są samodzielnie opanować. Nauczyciel i inni uczniowie nie oceniają

jednak stopnia opanowania wiedzy. Każdy uczeń musi przygotować plakat, rysunek, prezentację, filmik, zdjęcie lub inną formę ilustrującą, jaką technikę zastosował do nauki materiału. Wszyscy uczniowie oraz nauczyciel stawiają punkty za najbardziej ciekawe rozwiązanie. Tak przeprowadzona ocena koleżeńska wpływa na motywację do zdobywania wiedzy. Po pewnym czasie nauczyciel wraca do tematu technik uczenia się, kolejny raz ustala termin przygotowania informacji o sposobie uczenia się wskazanego materiału. Tym razem ocenie podlega zarówno kreatywność, jak i stopień opanowanego materiału – sprawdzany w tradycyjnej formie, np. testu. Następnie uczniowie komentują swoje wyniki, analizują rezultaty swoje, jak również – kolegów i koleżanek w klasie. Uczniowie sami oceniają własne zaangażowanie w przygotowanie się do testu, które nauczyciel potraktować może jak element składowy oceny. W całym tym procesie nauczyciel powinien pamiętać o motywowaniu uczniów. Bardzo ważnym aspektem staje się nagradzanie uczniów za kreatywność i zaangażowanie. Odczuwanie samozadowolenia uczniów wprost przekłada się na gotowość do podejmowania kolejnych działań. Nauczyciel powinien zwracać szczególną uwagę na uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych i wspierać ich w podejmowanych działaniach.

W przedstawioną koncepcję samooceny własnej kreatywności może zaangażować się także sam nauczyciel, zapowiadając uczniom, że i on podejmie wyzwanie nauczania się czegoś nowego – wykorzystując jedną z przedstawionych technik. Działanie to, z pewnością, wzmacnia relacje nauczyciela z grupą i zachęca uczniów do „pokonania” nauczyciela w kreatywności.

W niniejszym programie nauka języka hiszpańskiego traktowana jest jako element całościowego rozwoju ucznia. Poznane techniki uczenia się uczniowie powinni umieć odnieść także do innych przedmiotów. Nauczyciel ma w ten sposób okazję do podjęcia rozmowy o trudnościach w uczeniu się. Temat samooceny własnego sposobu uczenia się i jego efektywności może stać się stałym elementem lekcji hiszpańskiego. Gdy uczniowie poznają czasy przeszłe, warto wykorzystać wywiady ze znanymi osobami, które opowiadają, jak same uczyły się w szkole.

Świadomość międzykulturowa. Poznawanie języka hiszpańskiego jest nierozdzielnie związane z poznawaniem tradycji, kultury i historii nie tylko samej Hiszpanii, ale i krajów hiszpańskojęzycznych. Warto wykorzystać temat oceniania do przygotowania lekcji o systemach oceniania stosowanych w programach edukacyjnych różnych krajów hiszpańskojęzycznych. Można rozpocząć od anonimowej ankiety po hiszpańsku (przy okazji ćwiczymy słownictwo), w której uczniowie określą, jakie dotychczasowe formy oceniania podczas wspólnych lekcji im odpowiadały, a które woleliby zmienić. Warto też dodać pytanie o to, które treści chcieliby przećwiczyć. Uzyskanie takiej informacji (w postaci anonimowej) da nauczycielowi dodatkowe informacje o tym, jak może doskonalić formę prowadzonych lekcji. Inne formy ewaluacji przedstawione zostaną w następnym rozdziale. Po przedstawieniu wyników ankiety, należy podzielić uczniów na grupy, które przygotowują informacje o systemach oceniania w danym kraju hiszpańskojęzycznym. Na następnej lekcji uczniowie będą przedstawiać zebrane informacje. Następnie, drogą głosowania, ustalimy, jaki system oceniania (z którego kraju) przejmujemy na próbę na najbliższy tydzień. W tym zapożyczonym systemie, uczniowie będą jednak oceniać siebie nawzajem podczas ćwiczenia językowego związanego z informacjami o kulturze kraju, którego system

oceniań wybrali. Całe ćwiczenie pozwoli na przybliżenie wiedzy o systemach edukacyjnych oraz wprowadzi element oceniania wiedzy swoich kolegów i koleżanek.

Sprawdzanie wiedzy i umiejętności z uwzględnieniem spersonalizowanej oceny osiągnięć i postępów uczniów o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych. Ważnym elementem oceniania jest uwzględnienie zróżnicowanych potrzeb edukacyjnych. Formy ewaluacji powinny być modyfikowane z uwzględnieniem możliwości psychofizycznych uczniów. Ocena musi zachować swoją motywującą funkcję. Spersonalizowana ocena osiągnięć i postępów uczniów uwzględnia:

- możliwości edukacyjne ucznia (trudności w przyswajaniu wiedzy),
- sytuację społeczną ucznia (np. warunki do nauki w domu),
- barierę językową (np. trudności artykulacyjne wpływające na brak pewności siebie).

Biorąc pod uwagę uwarunkowania psychofizyczne, należy zwrócić uwagę na:

- zdolność percepcji słuchowej (np. podczas analizy materiału audio),
- zdolność percepcji wzrokowej (np. podczas pracy z grafiką),
- trudności w dostosowaniu społecznym i zagrożenia niedostosowania (np. podczas pracy w grupie),
- trudności w poruszaniu się (np. podczas ćwiczeń z wykorzystaniem elementów ruchu),
- trudności w wypowiedzaniu się,
- problemy w rozumieniu relacji interpersonalnych (np. podczas pracy metodą projektu).

Dążąc do zachowania motywującej funkcji oceny, należy pamiętać o uwzględnieniu wszystkich powyższych aspektów.

Ocenianie podczas nauczania zdalnego. W związku z sytuacją pandemiczną, wszyscy nauczyciele stanęli wobec konieczności znalezienia środków prowadzących do wspierającego, kształtującego i motywującego oceniania podczas lekcji zdalnych. Narzędzia multimedialne dają liczne możliwości. Formularz Forms pozwala na stworzenie nie tylko testu, ale również ankiety, w której uczniowie np. odpowiadają na pytania dotyczące ich zainteresowań lub codziennych czynności. Ankieta taka może też służyć do wykazania swojej aktywności podczas lekcji, nauczyciel będzie oceniał wtedy nie tylko poprawność leksykalno-gramatyczną, ale przede wszystkim długość i kreatywność odpowiedzi. W ten sposób uczniowie, także ci o mniejszych umiejętnościach lub ze SPE, będą zmotywowani do aktywności. Praca podczas nauczania zdalnego pozwala też na szybką ocenę działań – z pomocą szeregu dostępnych emotikonów. Można z uczniami ustalić także własną hierarchię emotikonów, stworzyć ich słownik, oczywiście po hiszpańsku.

Należy ustalić z uczniami zasady oceniania ich aktywności podczas nauczania zdalnego. W zależności od liczby godzin w tygodniu, trzeba określić, ile razy uczeń powinien wypowiedzieć się pisemnie lub ustnie, by uzyskać plus lub ocenę. Można zadać wszystkim takie samo pytanie, np. do omawianego tekstu, poprosić o przygotowanie odpowiedzi na czacie i na znak nauczyciela wysłać ich w tym samym czasie. Praca z aplikacją Teams lub Discord umożliwia podział uczniów na grupy lub pokoje i zagłębienie do nich – w celu oceniania aktywności.

ROZDZIAŁ VII

Ewaluacja programu

Hablo español. Mówię po hiszpańsku nawiązuje do modelu badania w działaniu (*action research*). Jest ono traktowane jako metoda badawcza w dydaktyce języków obcych (Wiśniewska: 2009). Badanie w działaniu to proces oparty na zaangażowaniu i kreatywnym działaniu, który zorientowany jest na rozwój wiedzy, mającej praktyczne zastosowanie dla osób uczących się hiszpańskiego. Takie podejście odnosi się do ewaluacji realizacji celów i efektów kształcenia.

Ewaluacja niniejszego programu ma prowadzić do umożliwienia uczniom zdobywania wiedzy, rozwijania kompetencji i umiejętności. Nauczyciel powinien dbać, by weryfikacja programu i osiągniętych efektów była stałym elementem danego etapu kształcenia. Takie monitorowanie powinno odbywać się przez cały rok szkolny, by nauczyciel mógł udoskonalać formy pracy czy metody oceniania, biorąc pod uwagę możliwości uczniów, zainteresowanie określonymi metodami i technikami, a także treści programowe. Ewaluacji poddane powinny być nie tylko wiedza i umiejętności uczniów, ale też ich postawy (kształtowane przez nauczyciela w ciągłym procesie motywowania) oraz cele kształcenia.

Ewaluacja wiedzy i umiejętności uczniów jest powiązana z ocenianiem. Stosujemy podobne metody, kładąc jednak akcent na element komentarza, informacji zwrotnej ze strony ucznia. Uzyskujemy go przez przeprowadzenie ankiety, o której wspomniano w rozdziale o ocenianiu. Można w niej zadać różne pytania – niżej przykłady.

- Jaką formę oceniania preferujesz podczas lekcji języka hiszpańskiego?
- Czy ocenianie pracy metodą projektu jest, Twoim zdaniem, sprawiedliwe? Co chcesz zmienić?
- Czy lubisz oceniać pracę koleżanek i kolegów?

Można też zaproponować uczniom przeprowadzenie pracy w grupach, część osób wciela się w rolę dziennikarzy, którzy przygotowują artykuł o lekcjach hiszpańskiego. Zadają oni swoim kolegom i koleżankom pytania po hiszpańsku – dotyczące tego, jaką formę pracy na lekcji preferują, którą lekcję szczególnie pamiętają, a które zagadnienia wciąż są dla nich niezbyt jasne. Niżej przykłady pytań.

- ¿Cuánto tiempo hace que estudias español?
- ¿Por qué quieres aprender español?
- ¿Qué cosas te gusta hacer durante las clases de español?
- ¿Qué te cuesta más del español?

Następnie grupy przedstawiają wyniki wywiadów. Nauczyciel ma okazję porównać informacje grup i wyciągnąć z nich wnioski.

Ewaluacja powinna też poruszać aspekt oceny zmian w zakresie kształcenia postaw uczniów, które wpływać będą później również na rozwój umiejętności potrzebnych na rynku pracy. Można zaproponować samoocenę własnej aktywności i zaangażowania w naukę hiszpańskiego. Dobrze w tym celu przygotować na samym początku roku szkolnego formularze, które uczniowie wkleją do zeszytu i regularnie, np. co miesiąc, określają w nich nakład włożonej pracy w zdobyciu wiedzy i aktywność na lekcji.

Formularze mogą mieć zabawną formę biletu lotniczego. Jako miejsce „wylotu” uczniowie wpisują np. nazwę szkoły, a jako port lotniczy, w którym „wylądują”, zgodnie ze swoją pomysłowością, cel, jaki chcieliby osiągnąć w tym roku szkolnym w zakresie znajomości hiszpańskiego. Może to być np. zrozumienie tekstu piosenki Alvaro Solera. Co miesiąc uczniowie uzupełniają swój bilet lotniczy – wpisując, jaką wiedzę zdobyli i ile wysiłku w to włożyli. Pod koniec semestru nauczyciel przygotowuje wystawę biletów, może do nich dołączyć także swój bilet przygotowany w zabawnej formie.

Autoewaluacja powinna też dotyczyć nauczyciela. Służyć temu mogą obserwacje wspierające i koleżeńskie, prowadzenie lekcji otwartych. W ten sposób nauczyciel może konsultować z innymi pedagogami stosowane metody i techniki pracy.

Regularnie prowadzona ewaluacja programu pozwoli na dostosowanie go do potrzeb, zainteresowań, możliwości uczniów, dzięki czemu doprowadzi do realizacji zamierzonych celów kształcenia.

BIBLIOGRAFIA

- Atroszko B., 2018, *Konstrukttywizm jako źródło inspiracji dla rozwoju współczesnej edukacji nauczycieli*, [w:] *Reviewed Proceedings of the Interdisciplinary Scientific International Conference for PhD Students and Assistants QUAERE 2018*, vol. 8, Hradec Králové: Magnanimitas, s. 1224–1231.
- Dewey J., 2005, *Moje pedagogiczne credo*, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Dylak S., 2000, *Wprowadzenie do konstruowania szkolnych programów nauczania*, Warszawa: Wydawnictwo Szkolne PWN.
- ESOKJ: Rada Europy, 2003, *Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie*, Warszawa: CODN.
- Europejskie portfolio językowe dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych i studentów*, 2006, Warszawa: CODN.
- García O., 2009, *Bilingual Education in the 21st Century. A Global perspective*, Hoboken: Wiley-Blackwell.
- Komorowska H., 2004, *Metodyka nauczania języków obcych*, Warszawa: Fraszka.
- Komorowska H., 1999, *O programach prawie wszystko*, Warszawa: WSiP.
- Komorowska H., 2009, *Skuteczna nauka języka obcego*, Warszawa: CODN.
- Kosińska E., 2000, *Ocenianie w szkole. Krótki poradnik psychologiczny*, Kraków: Rubikon.
- Kotarski R., 2017, *Włam się do mózgu*, Warszawa: Wydawnictwo Altenberg.
- Nunan D., 1989, *Designing Tasks for the Communicative Classroom*, New York: Cambridge University Press.
- Okoń W., 1966, *Proces nauczania*, Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych.
- Okoń W., 1987, *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Warszawa: Wydawnictwo PWN.
- Okoń W., 1970, *Zarys dydaktyki ogólnej*, Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych.
- Pawlak M., 2017, *Rola strategii uczenia się w nauce gramatyki języka obcego*, „*Języki Obce w Szkole*”, nr 1.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół, Dz. U. 2019, poz. 639.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej, Dz. U. 2017, poz. 356.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych, Dz. U. 2019, poz. 373.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia, Dz. U. 2018, poz. 467.

Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, Dz. U. 2021, poz. 1082 z późn. zm.

Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, Dz. U. 2020, poz. 1327 z późn. zm.

Wiśniewska D., 2009, *Badanie w działaniu jako metoda badawcza w dydaktyce języków obcych*, „Neofilolog”, nr 32, s. 115-126.

Zalecenie Rady Unii Europejskiej z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie, Dz. Urz. UE 2018, C189/1.

48. Sesja UNESCO, 2008, Międzynarodowa Konferencja „Edukacja włączająca – drogą do przyszłości”.

Agata Rodak – absolwentka filologii języka hiszpańskiego, politologii i socjologii. Cześć studiów zrealizowała na Uniwersytecie w Grenadzie. Pracuje jako lektorka języka hiszpańskiego w Centrum Językowym Politechniki Łódzkiej. Pełni tam także funkcję koordynatora do spraw studentów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Jest autorką artykułów z metodyki nauczania języków obcych w zakresie pracy ze studentami ze SPE. Doświadczenie zawodowe zdobywała też jako nauczycielka w liceach ogólnokształcących, tłumaczka i egzaminatorka DELE w Instytucie Cervantesa. Jest współautorką *Współczesnego słownika hiszpańsko-polskiego i polsko-hiszpańskiego* oraz *Praktycznego słownika hiszpańsko-polskiego i polsko-hiszpańskiego* z serii PONS.